AIDA TODI
(Constanţa)

DIALECTAL ŞI LITERAR ÎN FLEXIUNEA SUBSTANTIVULUI ROMÂNESC

Articolul nostru îşi propune să evidenţieze câteva aspecte dialectale din flexiunea substantivului românesc, printre care: formele regionale inovatoare sau arhaice, păstrate încă în unele arii dialectale, prezenţa alternanţelor vocalice şi consonantice ca mărci suplimentare (redundante) de plural, procedeele variate de formare a cazurilor genitiv şi dativ. În acelaşi timp, am urmărit dacă este admisă fluctuaţia formală (dublete morfologice de singular sau de plural ale unor substantive în limba literară, forme duble sau chiar triple de genitiv-dativ) în cele mai noi lucrări normative. Formele populare şi regionale au fost preluate din *Tratatul de dialectologie românească* (*Tratat*) şi din DOOM[2]. Ipoteza de la care am pornit (şi care s-a verificat în urma cercetării) este aceea că norma literară, prin ultimele lucrări, admite o serie extrem de bogată de dublete morfologice de gen, număr şi caz.

Formele discutate le-am raportat, de câte ori am avut ocazia, la cele mai recente lucrări normative (DOOM[1] şi DOOM[2] – ultima fiind de fapt singura în vigoare[1]); am urmărit în ce măsură acestea au acceptat (eventual ca formă în variaţie liberă a unui dublet morfologic) sau, dimpotrivă, au respins aspecte regionale din flexiunea substantivului.

Menţionăm că lista acestor cuvinte şi forme gramaticale nu este exhaustivă. De asemenea, unii termeni apar în articolul nostru de două ori, în situaţia în care ei se încadrează la două categorii diferite (de pildă, substantive cu forme duble sau triple de singular sau plural, substantive cu două sau mai multe forme de genitiv-dativ, substantive

[1] Ca variantă prescurtată a DOOM[2] şi foarte uşor de utilizat recomandăm Aranghelovici 2007.

BDD-V741 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:41:58 UTC)

cu schimbare de gen). Accentul l-am menţionat ca în DOOM[2] (prin sublinierea vocalei accentuate) numai la acele cuvinte care pun probleme din acest punct de vedere. Am preluat din DOOM[2], pentru majoritatea substantivelor înregistrate, informaţiile privind registrul de utilizare (învechit, popular, regional, familiar, livresc) sau frecvenţa acetora (rar). Dar o parcurgere atentă a DOOM[2] arată că sunt supuse unor fluctuaţii de gen, număr şi caz şi cuvinte care fac parte din registrul ştiinţific sau etnic sau chiar din fondul principal lexical.

1.1. Unul dintre aspectele ce caracterizează flexiunea substantivului îl reprezintă **schimbările de declinare**. Astfel, pentru Muntenia, de pildă, lucrările de specialitate înregistrează alternări între formele masculine de declinarea a II-a şi a III-a – fenomen mai bine reprezentat în graiurile din Oltenia şi din vestul Munteniei: *umere* şi *umăr*, *martore* şi *martor*, *taure* şi *taur*, *bivole* şi *bivol*, *ciuline* şi *ciulin*, *ficate* şi *ficat*, *plămâne* şi *plămân*, *tăune* şi *tăun* etc. Pentru toate acestea norma literară indică forma cu desinenţă Ø. În TDM, vol. III, punctul 834, a fost notată, izolat, şi forma *un brade* (literar *brad*).

O serie de substantive masculine îşi explică apartenenţa la declinarea a III-a prin faptul că sunt refăcute după formele de plural în *-eţ*. S-a creat un nou sufix, *-ete*, foarte productiv cu precădere în graiurile olteneşti şi în cele munteneşti de vest, în exemple precum: *copilete*, *făcălete*, *hârlete*, *ochete*, *tălpete* etc. (*Tratat*, p. 174).

Schimbări de declinare între forme masculine de declinarea a II-a şi a III-a se întâlnesc şi în Moldova: *balaur* şi *balaure*, *călugăr* şi *călugăre*, *flutur* şi *fluture*, *iepur* şi *iepure*, *meşter* şi *meştere*, *primar* şi *primare*, *sâmbur* şi *sâmbure*, *şoarec* şi *şoarece*.

1.2. Schimbările de gen reprezintă o altă trăsătură a flexiunii substantivului în graiuri. Textele dialectale înregistrează, pentru Muntenia, atât neutrul *alic* (în special în graiurile olteneşti), cât şi forma feminină *alică* (şi cu variantele *alice* şi *alicie*)[2], *corman* şi *cormană*, *pârlog* şi *pârloagă*, *tranşeu* şi *tranşee*, *vaccin* şi *vaccină*. Ceea ce favorizează această pendulare între cele două genuri gramaticale este forma comună de plural a celor două genuri.

[2] *Alică* şi *alice* sunt admise şi de DOOM[2] în variaţie liberă (vezi mai jos).

BDD-V741 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:41:58 UTC)

În Moldova substantivul neutru *lácăt* apare şi ca feminin *lăcátă* (ALM, vol. II 1, h. 539), cu schimbarea de accent corespunzătoare. În unele localităţi din Moldova de peste Prut substantivul feminin *lampă* a fost înregistrat ca masculin: *lamp* (ALM, vol. I, h. 15 şi ALM, vol. II, 1, h. 688, punctele 57, 90, 93, 100, 123, 177, 183, 236).

1.3. În ceea ce priveşte **numărul**, unele substantive (în special feminine şi neutre) prezintă variaţie la desinenţa de plural; iată câteva exemple din Moldova: *altare* şi *altaruri*; *barbe* şi *bărbi*; *capete* şi *capuri*; *maţe* şi *maţuri*; *morminte* şi *mormânturi*; *mustăţi* şi *musteţe*; *soboare* şi *soboruri* (exemplele sunt extrase din ALRM, vol. I, vol. I, h. 49 [pl. *barbă*], 11 [pl. *capete* şi *capuri*], 72 [pl. *maţ*], 40 [pl. *mustăţi*]; vol. II, h. 419 [*morminte*], ALM I, partea 2, h. 444 [*altar*], 435 [*barbă*; *bărbi*], 436 [*musteaţă*], 443 [*sobor, soboare*]. O arie extinsă din nord (Banat, Crişana, Maramureş) are ca principală trăsătură alternanţa vocalică şi consonantică în formarea pluralului *casă – căşi*, în care alternanţele *a – ă* şi *s – ş* funcţionează ca mărci suplimentare de plural.

1.4. Şi în ceea ce priveşte **exprimarea raporturilor de genitiv – dativ**, graiurile se dovedesc mult mai inventive decât limba literară; pe lângă modelul cu articolul enclitic[3], graiurile bănăţene, de pildă, dispun de numeroase mijloace analitice (cu prepoziţiile *la*, *de*, *de la*) sau cu articolul hotărât proclitic *lu(i)*, care funcţionează tot ca o prepoziţie: *liac lu băiatu ăsta să-i fie*; *la capu lu copil*; *liac lu marva asta să-i fii*; *dla mijlocu lu cruşe*, pe care le-am înregistrat într-un articol publicat cu mai mulţi ani în urmă (Petrovici 1943)[4].

2. Dacă specificul cel mai interesant al graiurilor constă *tocmai* în varietatea formelor şi a construcţiilor, surpriza (neplăcută!) vine din partea limbii literare. Se ştie că, prin definiţie, rolul acesteia este de a reduce variantele şi de a oferi, pe cât posibil, o selecţie a formelor. Lucrurile nu stau însă astfel. Am arătat în cartea noastră *Pentru o limbă română corectă* (Todi 2007) că în ediţia a II-a a DOOM duble-

[3] Pentru formele de genitiv de tip *căşî*, identic cu nominativ-acuzativul plural, vezi Petrişor 1994, p. 36–38, 51–53.

[4] Exemplele apar şi în Todi 1993, p. 332–336.

BDD-V741 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:41:58 UTC)

tele sau chiar tripletele morfologice de plural sau de gen ale unor substantive sunt foarte numeroase. Este adevărat că cei mai mulţi termeni la care se înregistrează forme duble de gen sau de număr sunt termeni populari sau regionali; dar sunt destul de numeroase şi cuvintele din fondul principal lexical pentru care apar dublete sau chiar triplete. Aceeaşi constatare se poate face şi referitor la alte dublete (de pildă, accentuale), mult mai numeroase în DOOM^2 decât în DOOM^1.

2.1. Pentru o serie de substantive sunt admise **forme duble de singular sau de plural** – ceea ce gramatica numeşte **dublete morfologice;** în cele ce urmează dăm câteva exemple de **dublete morfologice de singular acceptate de DOOM^2**; am trecut în paranteze menţiunile DOOM^2 în ceea ce priveşte frecvenţa unora dintre acestea (rar), registrul de utilizare (pop., fam., înv.):

2.1.1. substantive feminine pentru care se admit sufixele diminutivale *-ea/-ică/-icică (iţă)* în variaţie liberă: *alunică/alunea* (rar); *bălticică/bălticea* (rar); *brânduşea/brânduşică*; *cărticică/cărticea*, *codănică/codănea* (reg.) [şi *codăniţă* (reg.)]; *floricea/floricică*; *găurică/găurea*, *lingurea/lingurică*^{2} (plantă); *mărgea/mărgică*^{2} (perlă); *micşunea/micşunică*; *mieluşea/mieluşică*, *minciunea/minciunică*; *miorea/miorică* (rar); *pătlăgea/pătlăgică*, *picăţea/picăţică* (pop., fam.); *pielicică/pielicea*; *plămânărică/plămânărea* (plantă); *pupezea/pupezică*; *purcea/purcică*; *rămurea/rămurică*; *surcea/surcică*; *turturea/turturică*; *ulcea/ulcică*; *uscăturea/uscăturică* (rar); *vâlcea/vâlcică*; *viorea/viorică*; *vişinea/vişinică*; *viţea/viţică*; *bucăţea* şi *bucăţică* sunt înregistraţi separat, ca termeni diferiţi: *bucăţea* (pop.), art. bucăţelele; *!bucăţică*; la fel – *rândunea* şi *rândunică.*

2.1.2. Tot dublete de singular ar putea fi considerate **substantivele în *-ie* şi *-iune* fără diferenţe semantice:** *!ablaţie/ablaţiune*; *!abstracţie* (lucru abstract)/*abstracţiune*; *!aducţie/aducţiune*; *chestiune*/(fam.) *chestie*; *!dicţie/dicţiune* (cf. DOOM^1 *dicţiune*); *glaciaţie/glaciaţiune*; *!vexaţiune/vexaţie* (livr.), pl. *vexaţiuni/vexaţii*.

2.1.3. Dublete morfologice de singular acceptate de DOOM^2 sunt şi substantivele de mai jos, cu **desinenţe** sau **terminaţii diferite:** *abnegare* (rar)/*!abnegaţie*, *abreviaţie* (înv.)/*abreviere*; *abrogare/*

BDD-V741 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:41:58 UTC)

abrogaţie (înv.); *!acont/aconto* s.n. (art. acontul/acontoul; pl. aconturi/acontouri); *agest/agestru* (îngrămădire de buşteni) (reg.); *alică/alice* s.f., g.-d. art. alicei, pl. alice; *anticvă/anticva*; *!bulgăr/ bulgăre* s.m., pl. bulgări; *!capuchehaia/capuchehaie* s.f., art. capuchehaiaua/capuchehaia; *!cartilaj/cartilagiu*, s.n., pl. cartilaje/cartilagii, art. cartilajele/cartilagiile; *chehaia/chehaie* (reg., înv.) s.f., art. chehaiaua/chehaia, g.-d- art. chehaialei/chehaiei, pl. chehaiale/chehăi; *cristei/cristel* s.m., pl. cristei, art. cristeii; *embolus/embol* s.n., pl. embolusuri/emboluri; *germen/germene* s.m., pl. germeni; *halo/halou* s.n., art. haloul, pl. halouri; *!leva/levă* s.f., g.-d. art. levei; pl. leve; *!pântec/pântece* (pop.) s.n., pl. pântece (în DOOM[1] era subst. invar.); *puma/pumă*; *!tumoare/tumoră* s.f., g.-d. art. tumorii; pl. tumori; *tract/tractus* s.n., pl. tracturi/tractusuri; **vindereu/ vinderel*.

2.1.4. Dublete morfologice de plural:

2.1.4.1. neutre: advon, pl. *advoane/advonuri*; !amalgam, pl. *amalgame/amalgamuri*; !amanet, pl. *amanete/amaneturi*; !antet, pl. anteturi/antete**;** !apendice/apendice[2] (prelungire a intestinului), pl. *apendice/apendice*; arhondaric, pl. *arhondaricuri/arhondarice*; artimon, pl. *artimonuri/artimoane*; atu, pl. *atuuri*/(la jocul de cărţi şi) *atale*; art. atuurile, atalele; bizeţ, pl. *bizeţuri/bizeţe*; caro (culoare la jocul de cărţi), pl. *carale/carouri*; ceatlău (reg.), pl. *ceatlaie/ceatlăie***;** cenotaf, pl. *cenotafe/cenotafuri*; cerdac, pl. *cerdace/cerdacuri*; ceremonial, pl. *ceremoniale/ceremonialuri***;** cerebel, pl. *cerebele/cerebeluri*; chiostec (piedică, şiret) (înv.), pl. *chiostecuri/chiostece*; chipiu, pl. *chipie/chipiuri*; !chivot/chivot, pl. *chivoturi/chivoturi* şi *chivote/chivote*; cocioc, pl. *cocioace/cociocuri*; cortel[1] (umbrelă) (înv.), pl. *corteluri/cortele*; cran (rar), pl. *crane/cranuri*; crucifix, pl. *crucifixe/crucifixuri*; cumaş[1] (mătase), (sorturi, bucăţi), pl. *cumaşuri/ cumaşe*; dărab (reg.), pl. *dăraburi/dărabe*; !debuşeu, pl. *debuşee/debuşeuri*; divan (canapea fără spătar), pl. *divane/divanuri*; esofag, pl. *esofage/esofaguri*; fedeleş, pl. *fedeleşuri/fedeleşe*; !gealău (reg.), pl. *gealăie/gealăuri*; !grâu[2] (semănătură, lan), pl. *grâne/grâie*; grui (deal) (reg.), pl. *gruiuri/gruie*; guturai, pl. *guturaiuri/guturaie*; hamac, pl. *hamacuri/hamace*; hăţaş[2] (cărare, drum) (reg.), pl. *hăţaşuri/ hăţaşe*; jerseu, pl. *jersee/jerseuri*; !macat (pop.), pl. *macaturi/macate*;

BDD-V741 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:41:58 UTC)

madrigal, pl. *madrigaluri/madrigale*; !malacov/malacof s.n., pl. *malacoave/malacovuri // malacoafe/malacofuri*; !maraton (probă sportivă), pl. *maratoane/maratonuri*; marochin (înv.), pl. *marochinuri/marochine* (sorturi, obiecte)**;** maslu (slujbă religioasă), pl. *masluri/masle*; mertic (înv.), pl. *mertice/merticuri***;** mielom, pl. *mieloame/mielomuri*; minciog s.n., pl. *mincioguri/mincioage*; miom, pl. *miomuri/mioame*; *modem/modem s.n., pl. *modemuri/modemuri // modeme/modeme***;** !nectar (băuturi) pl. *nectaruri/nectare***;** !nivel (înălţime, stadiu, treaptă) – *niveluri/nivele***;** !pantum, pl. *pantumuri/pantume*; păiuş (reg.), pl. *păiuşe/păiuşuri***;** piedestal, pl. *piedestaluri/piedestale*; !poncif, pl. *poncifuri/poncife*; regal[3] (ospăţ), pl. *regaluri/regale*; !slogan, pl. *sloganuri/slogane*; şular (reg.), pl. *şulare/şularuri*; !taban[2] (branţ, scândură, talpa plugului) (reg.), pl. *tabane/tabanuri*; tunel s.n., pl. *tuneluri/tunele*; ţintirim (reg.), pl. *ţintirimuri/ţintirime*; ţumburuş, pl. *ţumburuşe/ţumburuşuri*; ţuţui (reg.), pl. *ţuţuiuri/ţuţuie*; !vagin (organ) s.n., pl. *vagine/vaginuri*; vasistas (înv.), pl. *vasistase/vasistasuri*; vexil, pl. *vexile/vexiluri*; voiaj, pl. *voiajuri/voiaje*;

2.1.4.2. feminine: !baieră (pop.) s.f., g.-d. art. băierii/baierii, pl. *băieri/baieri*; băuturică s.f., pl. *băuturici/băuturele*; blană[1] (piele, haină); (piei prelucrate) pl. *blăni/blănuri*; (haine) pl. blănuri; broşurică, pl. *broşurele/broşurici*; !căpşună (fruct) s.f., g.-d. art. căpşunii/căpşunei, pl. *căpşuni/căpşune*; !cicatrice s.f., art. cicatricea, g.-d. art. cicatricei/cicatricii; pl. *cicatrice/cicatrici*; !cireaşă s.f., art. cireaşa, g.-d. art. cireşii/cireşei; pl. *cireşi/cireşe***;** !coardă s.f., g.-d. art. coardei/corzii; pl. *coarde/corzi*; !copertă s.f., g.-d. art. coperţii/copertei, pl. *coperţi/coperte*; corlată (reg.) s.f., g.-d. art. corlatei/corlăţii, pl. *corlate/corlăţi*; deşcă (pop.) s.f., pl. *deşti/deşce***;** domnişoară s.f., g.-d.; domnişorelei/domnişoricii, (fam.) pl. *domnişorele/domnişorici*; filimică s.f., g.-d. art. filimelei/filimicii, pl. *filimele/filimici*; !găluşcă s.f., pl. *găluşte/găluşti*, g.-d. art. găluştei/găluştii; !legăturică s.f., pl. *legăturici/legăturele*; g.-d. art. legăturicii/legăturelei; !marmură s.f., g.-d. art. marmurei/marmurii, pl. *marmure/marmuri*; !papară (pop.) s.f., g-d. art. paparei/păpării; pl. *papare/păpări***;** !pastramă s.f., g.-d. art. pastramei; (sorturi) pl. *pastrame/păstrămuri*;

BDD-V741 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:41:58 UTC)

!păsărică s.f., g.-d. art. păsăricii/păsărelei, pl. *păsărici/păsărele*; politeţe s.f., g.-d. art. politeţii; (amabilităţi) pl. *politeţi/politeţuri*; !rumeneală s.f., g.-d. art. rumenelii/rumenelei; (farduri, plante) pl. *rumeneli/rumenele*; !supracopertă s.f., g.-d. art. supracoperţii/supracopertei, pl. *supracoperţi/supracoperte*; !tătarcă (înv., pop.) s.f., g.-d. art. tătarcei/tătărcii, pl. *tătarce/tătărci*; trăsurică s.f., g.-d. art. trăsuricii/trăsurelei, pl. *trăsurici/trăsurele*; tufănică s.f., g.-d. art. tufănelei/tufănicii, pl. *tufănele/tufănici*; !ursoaie (înv., reg.) s.f., g.-d. art. ursoii/ursoaiei, pl. *ursoi/ursoaie*; vopsea s.f., art. vopseaua, g.-d. art. vopselei, pl. *vopsele/vopseluri*, art. vopselele/vopselurile; vreme s.f., g.-d. art. vremii; (perioade, ocazii) pl. *vremuri/vremi*; zăbavă (pop.) s.f., g.-d. art. zăbavei/zăbăvii, pl. *zăbave/zăbăvi*; !zoaie (pop.) s.f., art. zoaia; g.-d. art. zoaiei; pl. *zoaie/zoi*, art. zoaiele/zoile.

2.1.4.3. masculine: !miez[1] (parte comestibilă a nucii), s.m. – pl. *miezi/mieji*.

Pentru o serie de substantive care în DOOM[1] prezentau dublete de singular, DOOM[2] a redus formele: !năpastă – *năpaste* (în DOOM[1] era dublet); !avatar s.n., pl. *avataruri* (DOOM[1] dublet -e/-uri); !canal s.n., pl. *canale* (în DOOM[1] era dublet); !monolog – *monologuri* (în DOOM[1] era dublet); !pardesiu s.n., pl. *pardesie* (în DOOM[1] era dublet); !totem s.n., pl. *totemuri* (în DOOM[1] dublet); !trepied s.n., pl. *trepiede* (în DOOM[1] dublet).

2.2. O primă categorie pe care vrem să o aducem în atenţie este cea a **substantivelor cu fluctuaţii de gen** acceptate de normă:

2.2.1. s.n./s.f.: *!apocalips/apocalipsă* s.n./s.f. (!Apocalipsa (parte a Noului Testament) s.pr.f.); *bageac/bageacă* (reg.) s.n./s.f., pl. bageacuri/bageci (2 forme de sg., 2 forme de pl.); *!basc[2]/bască[1]*; (beretă) s.n./s.f., pl. bascuri/băşti; *bărdacă[1]/bărdac[2]* (cană) s.f./s.n., pl. bărdace; *bărdăcuţă/bărdăcuţ* (rar) s.f./s.n., pl. bărdăcuţe**;** *canavaţă/canavăţ* s.f./s.n., (pânză groasă) (înv.); *chilimoaţă/chilimoţ* (reg.) s.f./s.n., pl. chilimoaţe; *colind[2]/colindă* (cântec) s.n./s.f., pl. colinde; *hiperbat /hiperbată* s.n./s.f., pl. hiperbate; *lostopană/lostopan* (reg.) s.f./s.n., pl. lostopane; *mortier/mortieră[1]* (tun) s.n./s.f., pl. mortiere; *!notocord/notocordă* s.n./s.f., pl. notocorde; *pârgă/pârg*

BDD-V741 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:41:58 UTC)

(pop.) s.f./s.n.; *saprofit[2]/saprofită* s.n./s.f., pl. saprofite; *!şabacă/şabac* (reg.) s.f./s.n., pl. şabace;

2.2.2. s.n./s.m.: !acumulator s.m. (auto)/s.n., pl. *acumulatori/acumulatoare*; !adjuvant[2] s.m./s.n., pl. *adjuvanţi/adjuvante*; antidetonant s.n./s.m., pl. *antidetonante/antidetonanţi*; arboret[1] (parte a catargului) s.m./s.n.. pl. *arboreţi/arborete*; !balot s.n./s.m., pl. *baloturi/baloţi*; *!cocleţ/coclete* (pop.) s.n./s.m., pl. cocleţe/cocleţi; canaf (rar) s.n./s.m., pl. *canafuri/canafi*; !clichet s.m./s.n., pl. *clicheţi/clichete*; cocoloş s.n./s.m., pl. *cocoloaşe/cocoloşi*; colceac/colceag (înv.) s.n./s.m., pl. *colceacuri/colcegi*; compus[3] (cuvânt compus) s.n./s.m., pl. *compuse/compuşi*; copil[3] (obiect) (înv.) s.n./s.m., pl. *copile/copili*; corp[2] (porţiune de materie, substanţă) s.n./s.m., *corpuri/corpi*; corpuscul s.m./s.n., pl. *corpusculi/corpuscule*; !dezinfectant[2] (produs care distruge germenii patogeni) s.m./s.n., pl. *dezinfectanţi/dezinfectante*; !echivalent[2] s.n./s.m., pl. *echivalente/echivalenţi*; !ev (livr.) s.n./s.m., pl. *evuri/evi*; !fagot s.n./s.m., pl. *fagoturi/fagoţi*; gânj (pop.) s.n./s.m., pl. *gânjuri/gânji*; ghiont s.m./s.n., pl. *ghionţi/ghionturi*; !lătunoi (reg.) s.m./s.n., pl. *lătunoi/lătunoaie*; !mărgăritar (înv., pop.) s.m./s.n., pl. *mărgăritari/mărgăritare*; !mărgăritărel (înv., pop.) s.m./s.n., pl. *mărgăritărei/mărgăritărele*; !nucleu s.n./(med.) s.m., art. nucleul, pl. *nuclee/nuclei*; polichet s.m./s.n., pl. *polichеţi/polichete*; !robinet s.n./s.m., pl. *robinete/robineţi*; spondeu s.m./s.n., art. spondeul, pl. *spondei/spondee*; şerlai (reg.) s.m./s.n., pl. *şerlai/şerlaie*, art. şerlaii/şerlaiele; tist (înv., reg.) s.m./s.n., pl. *tişti/tisturi*; !titirez[1] (sfârlează, piesă la moară) s.m./s.n., pl. *titirezi/titirezuri*; torent s.m./s.n., pl. *torenţi/torente*; tuleu (tulpina porumbului, soi de prune) s.m./s.n., art. tuleul, pl. *tulei/tuleie*;

2.2.3. s.m./s.f.: *băbăluc[2]/băbălucă* (reg.) s.m./s.f., pl.; *coşcană/coşcan* (reg.) s.f./s.m., pl. coşcane/coşcani. Unele dintre acestea au chiar trei forme flexionare: *item[2] s.m./s.n., pl. *itemi/itemuri/iteme*; !vălug (reg.) s.n./s.m., *văluge/văluguri/vălugi*;

2.2.4. s.n./s.f. (numai când şi formele de singular sunt diferite): *ax[1]/axă[2]* (tehn., anat.) s.n./s.f., pl. axuri/axe; *!basc[2]/bască[1]* (beretă), s.n./s.f., pl. bascuri/băşti; *opritor/opritoare[2]* (curea la ham, dispozitiv

BDD-V741 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:41:58 UTC)

de frânare) (pop.) s.n./s.f., pl. opritoare/opritori; *ştergător 3/ştergătoare*[3] (cârpă de şters) (înv., reg.) s.n./s.f., pl. ştergătoare/ştergători;

2.2.5. s.f./s.m.: !*tătăişă*[1]*/tătăiş* (plantă) (pop.) s.f./s.m., art. tătăişa/tătăişul, pl. tătăişe/tătăişi;

2.3. Fluctuaţii de caz:

2.3.1. Substantive care pun probleme de genitiv-dativ sau de articulare:

2.3.1.1. Substantive cu două forme de genitiv-dativ: babacă (înv., reg.) s.m., g.-d. art. *babachii/babacăi*, pl. babaci; bade (pop.) s.m., art. badea, g.-d. art. *badei/lui badea*; !baieră (pop.) s.f., g.-d. art. *băierii/baierii*, pl. băieri/baieri; baubau s.m., art. baubaul, g.-d. *lui baubau/baubaului*; bădică (pop.) s.m., g.-d. art. *bădichii/bădicăi*, pl. bădici; bădie (pop.) s.m., art. bădia, g.-d. art. *bădiei/lui bădia*; bădiţă (pop.) s.m, art. bădiţa, g.-d. art. *lui bădiţa/bădiţei*; broşurică s.f., g.-d. art. *broşurelei/broşuricii*, pl. broşurele/broşurici; art. broşurelele/broşuricile; căpşună s.f., g.-d. art. *căpşunii/căpşunei*; !cireaşă s.f., g.-d. art. *cireşii/cireşei*; !coardă s.f., g.-d. art. *coardei/corzii*; pl. coarde/corzi; copertă s.f., g.-d. art. *coperţii/copertei*, pl. coperţi/coperte; daică (reg.) s.f., g.-d. art. *daicii/daicăi*, pl. daici; !daravelă/daraveră (înv., pop., fam.) s.f., g.-d. art. *daravelei/daraverii*, pl. daravele/daraveri; domnişorică (fam.) s.f., g.-d. sg. *domnişorelei/domnişoricii*; duducă (înv.) s.f.; g.-d. art. duducăi/duducii/duduchii; filimică s.f., g.-d. art. *filimelei/filimicii*, pl. filimele/filimici; !găluşcă s.f.; g.-d. art. *găluştei/găluştii*; !ginerică (fam.) s.m., art. ginerica, g.-d. art. *lui ginerică/ginericăi*; îmbrăcăminte, g.-d. sg. *îmbrăcămintei/îmbrăcăminţii*; !jupâneşică (înv.) s.f., g.-d. art. *jupâneşicăi/jupâneşichii*, pl. jupâneşele; *Ileana s.pr.f., g.-d. art. *Ilenei/Ileanei*; !legăturică s.f., g.-d. art. *legăturicii/legăturelei*, pl. legăturici/legăturele; lelică (pop.) s.f., g.-d. art. *lelicăi/lelichii*; mamacă (reg.) s.f., g.-d. *mamachii/mamacăi*; mămiţică (fam.) s.f., g.-d. art. *mămiţicăi/mămiţichii*; mămucă (reg.) s.f., g.-d. art. *mămucăi/mămuchii*, pl. mămuci; moşică (reg.) s.f., g.-d. art. *moşicii/moşichii*, pl. moşici; muică (reg.) s.f., g.-d. art. *muicii/muichii*, pl. muici; !neică (pop.) s.m., art. neica, g.-d. art. *neichii/lui neica*; neneacă (reg.) s.f., g.-d. art. *neneacăi/neneachii*; !papară (pop.) s.f., g-d. art. *paparei/păpării*; pl. papare/păpări;

BDD-V741 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:41:58 UTC)

!păsărică s.f., g.-d. art. *păsăricii/păsărelei*, pl. păsărici/păsărele; *perestroika (rus.) s.f., g.-d. art. *perestroicăi/perestroicii*; !rumeneală s.f., g.-d. art. *rumenelii/rumenelei*; (farduri, plante) pl. rumeneli/rumenele; !savoare s.f., g.-d. art. *savoarei/savorii*; !tătarcă (înv., pop.) s.f., g.-d. art. *tătarcei/tătărcii*, pl. tătarce/tătărci; trăsurică s.f., g.-d. art. *trăsuricii/trăsurelei*, pl. trăsurici/trăsurele; tufănică s.f., g.-d. art. *tufănelei/tufănicii*, pl. tufănele/tufănici; !ursoaie (înv., reg.) s.f., g.-d. art. *ursoii/ursoaiei*, pl. ursoi, ursoaie; zăbavă (pop.) s.f., g.-d. art. *zăbavei/zăbăvii*, pl. zăbave/zăbăvi.

2.3.1.2. Substantive cu trei forme de genitiv-dativ: !maică[2] (mamă) (înv., reg.) s.f., g.-d. art. *maicei/maicii/maichii*, pl. maice/maici**;** mămică (fam.) s.f., g.-d. art. *mămicăi/mămicii/mămichii*, pl. mămici; !mătuşică s.f., g.-d. art. *mătuşicăi/mătuşichii/mătuşicii*, pl. mătuşele/mătuşici**;** !tuşică (fam.) s.f., g.-d. art. *tuşicăi/tuşicii/tuşichii*; pl. tuşici; ţaică[2] (pers.) (reg.) s.f., g.-d. art. *ţaicăi/ţaicii/ţaichii*; ţăţică (reg.) s.f., g.-d.art. *ţăţicăi/ţăţicii/ţăţichii*, pl. ţăţici; ţâţacă (reg.) s.f., g.-d. art. *ţâţacăi/ţâţachii/ţâţacei*, pl. ţâţace.

2.3.1.3. Masculine terminate în -ă: a. cu două forme de genitiv-dativ: !taică (pop.) s.m., art. taica, g.-d. art. *taichii/lui taica***;** tată (părinte) s.m., g.-d. art. *tatei/lui tata* // (+ atribut) *tatălui*, pl. taţi; tătucă/tătuc (pop.) s.m., g.-d. art. *tătucăi/lui tătuca // tătucului/lui tătucul*; **cu trei forme de genitiv-dativ**: vlădică (înv.) s.m., g.-d. art. *vlădicăi/vlădicii/vlădichii*

3. În situaţia în care cea mai nouă lucrare normativă se dovedeşte mult prea permisivă cu termenii înregistraţi (care aparţin, mulţi dintre ei, unor registre neliterare – popular, regional, învechit, familiar, dar se poate constata cu uşurinţă, din simpla parcurgere a listelor, că prezintă dublete chiar şi unii termeni aparţinând domeniilor ştiinţific, etnic sau din fondul principal lexical); în condiţiile în care acceptă prea multe forme în variaţie liberă; într-un cuvânt, face mult prea multe concesii uzului vorbitorilor, acceptând şi forme nejustificate de criteriile clasice de selecţie, în aceste condiţii, DOOM[2] îşi anulează, din interior, scopul şi funcţia pentru care a fost creat.

Totuşi, problema nu este fără soluţie. Există posibilitatea ca o nouă ediţie, care ar trebui să apară cât mai curând:

BDD-V741 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:41:58 UTC)

1. să elimine o serie întreagă de termeni care aparţin altor registre decât cel literar;

2. să reducă drastic numărul de dublete şi triplete de orice fel;

3. să renunţe la o serie de termeni, mai vechi sau mai noi, cu circulaţie extrem de restrînsă sau care încă nu s-au încetăţenit în limba literară;

4. considerăm că, în măsura în care există dorinţa de a face totuşi unele concesii uzului lingvistic, ar fi necesar să se facă anchete printre vorbitori pentru stabilirea frecvenţei unor forme lingvistice.

BIBLIOGRAFIE

ALM = *Atlasul lingvistic moldovenesc.* Redactat de Rubin Udler şi V. Comarniţchi, cu participarea lui V. Melnic şi V. Pavel, vol. I–II, Chişinău, 1968–1973.

ALRM I = *Micul Atlas lingvistic român*. Partea I, de Sever Pop, vol. I. *Părţile corpului omenesc şi boalele lui*, Muzeul Limbei Române, Cluj, 1938; vol. II. *Familia, naşterea, botezul, copilăria, nunta, moartea*, Muzeul Limbei Române – Otto Harrassowitz, Sibiu – Leipzig, 1942.

Aranghelovici 2007 = C. Aranghelovici, *Îndreptar ortografic, ortoepic şi morfologic al limbii române*, Bucureşti, Editura Saeculum Vizual, 2007.

Diaconescu 1966 = Paula Diaconescu, *Declinarea cu „articol definit" proclitic în limba română. Genitiv-dativul substantivelor comune, nume de persoană*, în SCL, XVII, 1966, nr. 5, p. 555–566.

DOOM[1] = Academia Republicii Socialiste România, Institutul de Lingvistică din Bucureşti, *Dicţionarul ortografic, ortoepic şi morfologic al limbii române*, Bucureşti, Editura Academiei R.S.R., 1982.

DOOM[2] = Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti", *Dicţionarul ortografic, ortoepic şi morfologic al limbii române*, ediţia a II-a revăzută şi adăugită, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, 2005.

Graur 1968 = Al. Graur, *Tendinţele actuale ale limbii române*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1968.

Petrovici 1943 = Emil Petrovici, *Texte dialectale culese* de…. *Supliment la Atlasul lingvistic român II* (ALRT II), Sibiu – Leipzig, 1943.

Petrişor 1994 = Marin Petrişor, *Structura dialectală a Olteniei*, Constanţa, 1994.

Tratat = Valeriu Rusu (coord.), *Tratat de dialectologie românească*, Scrisul românesc, Craiova, 1984.

TDM = Costin Bratu, Galina Ghiculete, Maria Marin, Bogdan Marinescu, Victorela Neagoe, Ruxandra Pană, Marilena Tiugan, Magdalena Vulpe, *Texte dialectale. Muntenia*, vol. III, Bucureşti, 1987 (ICED).

Todi 2007 = Aida Todi, *Pentru o limbă română corectă*, Bucureşti, Editura All, 2007.

BDD-V741 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:41:58 UTC)

Todi 1993 = Aida Todi, *Răspândirea formelor de genitiv-dativ ale substantivelor în graiurile de tip bănăţean (pe baza ALRT)*, în „Analele Ştiinţifice ale Universităţii «Ovidius» Constanţa”, secţiunea Filologie, tom IV (*Studia in honorem Valeria Guţu Romalo*), 1993, p. 332–336.

DIALECTAL AND LITERARY IN THE ROMANIAN NOMINAL INFLECTION (*Abstract*)

The aim of the article is to highlight some dialectal aspects in the Romanian nominal inflection: novel or archaic regional forms, still preserved in some dialectal areas, the presence of vowel and consonant alternating forms as additional (redundant) plural markers, the various means of marking the Genitive and Dative case in some dialectal areas. We also checked if fluctuations in form are allowed (double singular or plural morphological forms of some nouns in the literary language, double or even triple Genitive-Dative forms) in the most recent normative works. Our hypothesis is that the current literary norm allows for an extremely large series of double morphological gender, number and case forms.

The solution would be for a new edition:

1. to eliminate an entire series of terms belonging to other registers than the literary one;

2. to reduce drastically the number of any type of double and triple forms;

3. to abandon a series of terms, older or more recent, with an extremely limited spreading or which have not yet been adopted in the literary language;

We consider that, in order to make some concessions to the linguistic use, it would be necessary to make some linguistic enquiries to determine the frequency of some inflectional forms.

CUVINTE-CHEIE: *substantive, forme regionale arhaice şi noi, dublete morfologice.*

KEYWORDS: *nouns, novel/archaic regional forms, morphological doubles.*

Universitatea Ovidius
Facultatea de Litere
900527 Constanţa, Bd. Mamaia, 124
aidatodi@yahoo.com

BDD-V741 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:41:58 UTC)